

Innspill til kravframlegg om vilkårsrevisjon for Namsenreguleringene ut fra hensynet til anadrom laksefisk og namsblanken

Namsenvassdraget er ett av Noregs største og viktigste laksevassdrag og har status som nasjonalt laksevassdrag. Foruten vanlig anadrom laks finnes også den ferskvannsstasjonære namsblanken i vassdraget. Namsblanken er helt spesiell selv på verdenbasis. Genetisk er den nesten like forskjellig fra den anadrome laksen i Namsen som europeisk laks er fra amerikansk. Det finnes minst tre genetisk svært ulike bestander namsblank. Bygging av fisketrapper gjør at det i området mellom Nedre Fiskumfoss og Aunfoss finnes både anadrom laks og namsblank. Sjøørret finnes også i vassdraget. Den introduserte karpefiske ørekyte er i ferd med å spre seg i vassdraget og er nå påvist så langt ned i vassdrag som Gartland nedenfor Nedre Fiskumfoss. Ørekytas har spredd seg raskt og har med stor sannsynlighet blitt forflyttet nedover i vassdraget via krafttunellene.

Hvilke konsesjoner gjelder det?

Det er kun for tillatelser etter Vassdragsreguleringsloven og Industrikonsesjonsloven at det foreligger lovhjemmel til å revidere vilkårene. Det betyr at fem konsesjoner i vassdraget har revisjonsadgang. De tre elvekraftverkene som er gitt konsesjon med hjemmel i Vassdragsloven kan dermed ikke tas opp til revisjon. Konsesjonen til Øvre Fiskumfoss er gitt iht Industrikonsesjonsloven hvor det er hjemmel for revisjon. Her kan revisjon skje først i 2022.

Konsesjon	Gitt	revisjonstidspunkt	Lovhjemmel
Tunnsjøen	1942	1992	Vassdragsreguleringsloven
Namsvatna	1948	1998	Vassdragsreguleringsloven
Namsen, "den store overføringen"	1959	2009	Vassdragsreguleringsloven
Vekteren	1962	2012	Vassdragsreguleringsloven
Øvre Fiskumfoss	1974	2022	Industrikonsesjonsloven
Nedre Fiskumfoss	1941	Ingen revisjonsadgang	Vassdragsloven
Aunfoss	1955	Ingen revisjonsadgang	Vassdragsloven
Åsmulfoss	1969	Ingen revisjonsadgang	Vassdragsloven

Tabell: Det er kun vilkårene knyttet til konsesjonene merket rødt i tabellen som kan tas opp til revisjon nå.

Nedenfor følger en liste over fullt navn på aktuelle lover.

LOV 1917-12-14 nr 17: Lov om vassdragsreguleringer (Vassdragsreguleringsloven).

LOV 1917-12-14 nr 16: Lov om erverv av vannfall mv. (Industrikonsesjonsloven).

LOV 1940-03-15 nr 03: Lov om vassdragene (Vassdragsloven).

LOV 2000-11-24 nr 82: Lov om vassdrag og grunnvann (Vannressursloven).

Hva kan revideres og hva kan ikke revideres?

Vilkårsrevisjonen er primært rettet mot å sette nye vilkår for å rette opp miljøskader som følge av utbyggingene, modernisering og evt sletting av uaktuelle vilkår og innføring av nye vilkår. Aktuelle nye vilkår kan være knyttet til:

- Manøvreringsreglementet, herunder pålegg om minstevannføring og krav til magasinfylling
- Terskelbygging/vannspeil
- Erosjonssikring
- Standardvilkår for naturforvaltning
- Fiskekultivering/-utsetting
- Økonimiske vilkår (dette er svært uklart i fig Vekterlid som mener det er naturlig at dette er med)

Vilkårsrevisjonen omfatter ikke endring av selve konsesjonen og HRV og LRV ligger fast. Heller ikke innføring av restriksjoner som umuliggjør utnyttelsen av hele reguleringen er mulig. Vilkårsrevisjonen regulerer ikke privatrettslige forhold og kan heller ikke endre konsesjonenes varighet.

Bakgrunn

I 1999 (ved brev av 22.04.99 fra advokat Inger-Johanne Lund på vegne av kommunene Namsskogan, Grong, Lierne og Røyrvik) ble det fremmet krav om vilkårsrevisjon. Lakseutvalget for Namsenvassdraget ga en generell uttalelse i brev av 14.12.98. Denne uttalelsen var tatt med i kravframsettelsen. Kravet ble avvist av NVE (brev av 05.10.99) fordi det på dette tidspunkt kun var åpnet for revisjon av to av konsesjonene. Dette ble påklaget til OED. Klagen ble ikke tatt til følge.

Hva var LUs innspill til forrige kravframsettelse?

LU mente i skriv av 14.12.98 at reguleringene av Namsenvassdraget hadde medført flere forhold som det var nødvendig å sette i verk tiltak for, samt at det fortsatt var et stort behov for forskning på områder der man kun hadde mistanke om ugunstige innvirkninger på laksestammen. Namsblanken ble ikke nevnt i LUs uttalelse.

Av uheldige forhold ble fig nevnt:

- Effektkjøring ble beskrevet som et stort problem for vassdraget. Hurtige vannstandsendringer er alvorlig for yngelen. Spesielt vinterhalvåret der yngelen har nedsatt bevegelighet pga temperaturen stander yngelen ved hurtig vannstandsendringer, samt at den bruker opp energilageret sitt og man får økt dødelighet. (Ingen konkrete eksempler ble gitt, men det henvises til NINA-resultater fra Alta).
- Behov for fastsettelse av en minstevassføring for hele året, og ikke bare i fiskesesongen.
- Situasjoner med både økt botnising og hyppigere isganger. Stein og grus følger med isen slik at rogn blottlegges og skylles bort.

Hvilke kjente ulemper har reguleringene påført anadrom laksefisk?

Hvordan vasskraftreguleringene i Namsenvassdraget har virket inn på anadrom laksefisk (evt endring av fysiske og biologiske forhold slik at produksjonsforholdene for laks og sjøaure er blitt endret evt. redusert) vet vi ikke så mye. Gytebestandsmålet (laks) for vassdraget er oppfylt.

Etter vannkraftreguleringene har vintervannføringen økt og sommervannføringen blitt redusert på lakseførende strekning. Vårflommen har blitt mindre etter kraftreguleringen. Kraftreguleringen har også ført til en utjevning av vannføringen som fra naturens side har forholdsvis store svingninger. Effektkjøring har i perioder ført til raske vannstandsendringer nedenfor Nedre Fiskumfoss. Det eksisterer en privatrettslig avtale om minstevassføring. Denne er ikke gjenstand for revisjon, men må vurderes tatt inn som et vilkår ved en revisjon. Minstevassføringen har ved enkelte nedbørsfattede perioder vært større enn den naturlige vannføringen ville ha vært uten regulering.

Magasinkraftverkene kan i teorien ha påvirket vannkvalitet og økosystemene i anadrom strekning ved:

- Stranding av bunndyr og fisk som følge av effektkjøring og utfall i kraftstasjonene
- Tørrlegging av gyteområder grunnet reguleringsrelaterede vannstandsendringer
- Vannføringsrelateret påvirkning av smoltutvandring og smoltoverlevelse
- Vannføringsrelaterede endringer i overlevelse og vekst hos ungfisk
- Temperaturrelaterede endringer i overlevelse og vekst hos ungfisk

Følgende må belyses i nytt kravdokument om åpning av vilkårsrevisjon:

- Hva er det behov for å gjøre noe med i forhold til villaksen i vassdraget?
- Finnes det eksempler på stranding av yngel (funn av død yngel og småfisk)?
- Finnes det eksempler på tørrlagte gyteområder?
- Har vannføringen forårsaket erosjon av elvebredd, graving i elva og sedimentering, og finnes det konkrete eksempler på dette?

Forholdene omkring elvekraftverkene kan vi ikke få gjort noe med i denne sammenheng, selv om det er behov for tiltak for å hindre smolt og vinterstøing i å havne i turbinene.

Nedenfor har Namsenvassdragets grunneig (NVGF) pekt på en del utfordringer for laks og sjøørret som en konsekvens av kraftutbyggingen i vassdraget.

- **Manøvreringsregimet/raske vannstandsendringer**
  - Uheldig for lakseyngelen med raske vannstandsendringer. Yngel kan strande og dø.
  - Uheldig for fiskere som opplever rask og stor variasjon i vassføringen pga. manøvrering i kraftstasjonene.
- **Minstevannføring**
  - En minstevassføring på 50 kbm/sek. slik vi har i dag er svært viktig for vassdraget. Minstevassføringen skulle vært utvidet til å gjelde hele året og ikke bare i fiskesesongen. Ordningen må gjelde fra og med Aunfoss.

- **Laksetrappene**
  - Vannføring i trappa
    - Svært viktig med mest mulig vatn i laksetrappa for å sikre best mulig oppgang av fisk. Jo mer vatn i trappa jo større andel stor fisk går.
  - Åpning/stenging av trappa
    - Viktig å kunne stenge inngangen i trappa før vatnet i trappa stoppes. I dag er det slik at når vatnet stoppes i trappa, kan trappa være full av fisk. Dette må unngås.
    - Overvåking av trappa (telling/filming, dokumentasjon) Viktig med en god og hensiktsmessig overvåking for en best mulig forvaltning.
  - Oppgradering av laksetrappa slik at den ikke selekterer for småfallen fisk.
- **El-sperre turbinstrøm**
  - Fiskumfoss
  - Aunfoss
- **Bunnis, store isganger, blottlegging av leire**
  - Uheldig for gytesuksessen og produksjonen av lakseunger
- **Furunkuloseberedskap**
  - Ved furunkuloseutbrudd i Sanddøla, vil kjøring av kraftstasjonen i Nedre Fiskumfoss, som medfører økt vassføring i Namsen, kunne hindre/ redusere utbrudd i Namsen. Dette ble gjort "frivillig" i 2008 med stor suksess.
- **Usikkerhet knyttet til overlevelse for utvandrende smolt og "gammellaks".**
  - Går de over fossen eller via turbinene?

Hvilke kjente ulemper har reguleringene påført namsblanken?

Prøvefiske ved flere anledninger viser at namsblanken er i sterk tilbakegang. Kraftreguleringene har medført at vannføringen i store deler av namsblankens leveområder er betydelig redusert. Habitatet for namsblanken er derfor sterkt modifisert på disse strekningene pga redusert vannføring og terskler. I terkelbassengene er det ved prøvefiske nå observert en stor dominans av ørret. Dette kan tyde på at namsblanken blir fortrent.

NINA-rapport 403 Status for småblankbestanden i Namsen:

Allerede i 1950 ble det etter prøvefiske hevdet at det hadde vært en tilbakegang i namsblankbestanden. En mulig tilbakegang rundt 1950 kan ha sammenheng med reguleringa av Namsvatnet fra 1948. Helt siden midten av 1940-tallet og fram til 1998 har det foregått terskel og dambygging i namsblankens leveområder. Dette har medført en betydelig reduksjon av elvestrekninger med velegnede namsblankområder ved at strykområder er omgjort til terskelmagasiner med relativt stillestående vann som favoriserer ørret framfor namsblank. I følge Berg (1988) var velegnede leveområder for namsblanken redusert fra 87 til 49 km elv pga terskel- og dambygging. I tillegg kommer terskelen ved Bjørhusdal bygget i 1998, som reduserer strykområdene med ytterligere 3 km (Rikstad 2004). Dette betyr en halvering av strykområdene i namsblankens leveområder i hovedelva. Det er rimelig å konkludere med at reduksjonen av velegnede leveområder har medført en betydelig reduksjon av den totale namsblankbestanden.

NINA-rapport 660 Småblanken i Namsenvassdraget – faglig grunnlag for handlingsplan:

Redusert vannføring har trolig ført til økt sedimentering av finpartikulært materiale med påfølgende foringelse av leveområder pga gjentetting av hulrom. Ørekyte er introdusert og finnes nå i namsblankens leveområder. Spredning innad i vassdraget har trolig foregått via overføringstuneller. Det er større risiko for negative effekter av ørekyte på namsblank (og ørret) i stilleflytende terskelbasseng enn i deler av elva med større strømhastighet.

Flåttadalselva og Frøyningsselva er tradisjonelt gode namsblanklokalteter. Disse områdenes kvalitet som namsblankbiotop er nå truet. I Flåttadalselva foreligger det søknad om minikraftverk og i Frøyningsselva ble det observert mye groe, sannsynligvis pga endringer i strømforholdene pga reguleringen.

Følgende tiltak kan bidra til å gjenoppbygge bestandene:

- Økt vannføring. Større minstevassføring fra Namsvatnet gjennom hele året.
- Biotopjusterende tiltak (rive noen terskler)
- Kartlegge eventuelle effekter av vannkraftregulering i Frøyningsselva og vurdere om tiltak er nødvendig.

Namsos 03.10.12

Utarbeidet av

Tone Løvold, Kunnskapssenter for laks og vannmiljø

Ragnar Holm, sekretær Namsvassdragets grunneierforening

Tom Riise-Hanssen, leder Namsvassdragets grunneierforening

For Lakseutvalget for Namsenvassdraget

Erik Seem, leder

LAKSEUTVALGET FOR NAMSENVASSDRAGET

Lakseutvalget for Namsenvassdraget er et interkommunalt utvalg som omfatter politiske og faglige representanter fra alle de 4 lakseførende kommunene i Namsen og Namsvassdragets Grunneierforening (NVGF). Videre møter Fylkesmannen, Mattilsynet og Kunnskapssenteret for Laks og Vannmiljø (KLV) som konsultative medlemmer.